

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ СОГЛИҚНИ САҚЛАШ ВАЗИРЛИГИ

Рўйхатга олинди:

№ БД – 3.01

2019 йил «15» 04

Соғлиқни сақлаш вазирлиги

102-санчи бўйраруз

2019 йил «25» апрель

ТЕРАПИЯДА ҲАМШИРАЛИК ИШИ

ФАН ДАСТУРИ

Билим соҳаси: 500 000 – Соғлиқни сақлаш ва ижтимоий таъминот

Таълим соҳаси: 510 000 – Соғлиқни сақлаш

Таълим йўналиши: 5510700 – Олий ҳамширалик иши

Тошкент – 2019

Ўзбекистон Республикаси Соғликни саклаш вазирлигининг 20 19 йил
“25 04” даги “107” -сонли буйругининг 2-иловаси билан фан дастури
рўйхати тасдикланган.

Фан дастури Ўзбекистон Республикаси Соғликни саклаш вазирлиги хузуридаги
тиббиёт олий ва ўрта маҳсус касб-хунар таълим муассасалари фаолиятини
Мувофиқлаштирувчи кенгашининг 20 19 йил “15” 04” даги “1” – сонли
баённомаси билан мъқулланган.

Фан дастури Олий ва ўрта маҳсус, касб-хунар таълими йўналишлари бўйича
Ўкув-услубий бирлашмалар фаолиятини Мувофиқлаштирувчи Кенгашда
мъқулланган, ОУМТВнинг 201 8 йил “7” 12” даги 1000-сонли
буйрги билан келишилган.

Фан дастури Тошкент тиббиёт академиясида ишлаб чиқилди.

Тузувчилар:

Разикова И. С. - ТТА, Аллергология, клиник иммунология ва ҳамширалик
иши кафедраси мудири, т.ф.д., профессор

Аликулова Д. Я. – ТТА, Аллергология, клиник иммунология ва ҳамширалик
иши кафедраси катта ўқитувчи

Такризчилар:

Мухаммедхонова Ш. Т. – Тош ПТИ, Олий маълумотли ҳамшира факультети
декани, доцент, т.ф.н.

Рустамова Х. Е. – ТТА, Жамоат саломатлиги, соғликни саклашни ташкил
этиш, бошқариш кафедраси мудири, т.ф.д.,
профессор

Фан дастури Тошкент тиббиёт академияси Кенгashiда кўриб чиқилган ва
тавсия қилинган (201 9 йил “27 март” даги “8”-сонли
баённома).

I. Ўқув фанининг долзарблиги ва олий касбий таълимдаги ўрни

Терапияда ҳамширалик иши фан дастури Ўзбекистон Республикаси Давлат таълим стандарти ва олий ҳамширалик иши бакалавриат таълим йўналиши малака талабларига асосланган ҳолда тузилган.

Ушбу дастур тиббиёт олий ўқув юртларининг олий маълумотли ҳамширалар тайёрлаш факультетининг 2 – курс талабаларига терапияда ҳамширалик иши фанидан таълим бериш учун мўлжалланган. Терапияда ҳамширалик иши фанининг дастури асосида ўқитиш жараёнида замонавий педагогик технологияларни қўллаган ҳолда, бакалавр ҳамшираларнинг ички касалликлар бўйича назарий билимлари, bemorlariga ҳамширалик ёндошувларини олиб боришда амалий кўникмаларни фантомларда бажаришга ўргатиб ва ўзлаштирган кўникмаларини замонавий тиббий технологиялар орқали клиник амалиёт билан уйғунлаштирган ҳолда қўллашга имкон яратади.

Терапияда ҳамширалик иши фани олий ҳамширалик иши таълим йўналиши ўқув режасининг клиник фанлар блокига оид бўлиб, 2 – курсда ўқитилади. Терапияда ҳамширалик иши фанини ОСКИ ва ТЕСТ синовлари билан яқунланиши яхши самара беради.

Терапияда ҳамширалик иши фанини ўқитишда анатомия, клиник анатомия, физиология, патология, клиник фармакология, ҳамширалик иши каби фанлар назарий замин бўлиб хизмат қиласди.

Терапияда ҳамширалик иши фанининг ўзи эса, олий ҳамширалик иши таълим йўналишида барча клиник фанлар учун замин бўлиб хизмат қиласди.

II. Ўқув фанининг мақсади ва вазифаси

Фанни ўқитишдан **мақсад** – энг кўп учрайдиган ички аъзолар касалликларида bemorlariga илмий асосланган ҳолда парвариш олиб бориш, ҳамширалик жараёни асосида замонавий ёрдам кўрсатиш, врач кўрсатмаларини масъулият билан бажариш, аниқ ҳамширалик ташхисини кўйиш ва ҳамширалик ёзувларини сифатли юритишни ўргатиш.

Терапияда ҳамширалик иши ўқув фанининг **вазифаси** – ички касалликлар ҳакида маълумот, касалликларнинг келиб чиқиши, симптомлари ва синдромлари, ҳамширалик жараёнининг даволашдаги роли, парваришлашнинг замонавий моделлари асосида парвариш методларини олиб боришни бакалавр ҳамширага ўргатиш. Терапевтик bemorlar парваришини ташкил этишда ҳамширалик жараёнини баённомасини аҳамиятини, ҳамширалик касаллик тарихининг ҳам тиббий, ҳам юридик ҳужжат сифатида аҳамиятини, bemorga қандай парвариш зарурлигини аниқлаш учун унинг муаммо ва эҳтиёжларини аниқлашда ҳамширалик жараёнининг аҳамияти, парвариш режасини тузиш ва уни самарадорлигини аниқлаш, ҳамда ҳамширалик ташхисини асослаш каби масалаларни ёритади.

Талаба:

- терапия фанининг тарихи;
- терапия фанига асос солган олимлар ҳақида;
- ички аъзоларнинг анатомияси;
- атроф муҳитнинг саломатликка таъсири ҳақида;
- инфекциялар ҳақида;
- саломатлик нима;
- касаллик нима;
- касалликлар этиологияси, патогенези, клиник кўриниши, диагностикада ҳамширанинг вазифаси, ҳамширалик жараёнини, даволаш ишларида ҳамширанинг бурчларини;
- инсон мизожлари ҳақида ***тасаввурга эга бўлиши;***

- ички аъзоларниг анатомо-физиологик хусусиятларини;
- кенг тарақалган ички касалликларнинг этиопатогенезини;
- ички касалликларда органлар тизимини ҳамширалик даражасида физикал текширишларни;
- лаборатор ва инструментал текширувларнинг хусусиятларини;
- ички касалликларда ҳамширанинг вазифаларини;
- дори моддаларининг ички аъзоларга таъсирини;
- энг қўп тарқалган сурункали касалликларни;
- ички касалликларида ҳамширалик жараёнини олиб бориш тактикасини ***билиши ва улардан фойдалана олиши;***
- ички касалликларда bemорлардан объектив ва субъектив маълумотлар йиғишини;
- ички касалликларда аъзолар устида пальпация, перкуссия, аускультация ўтказишни;
- лаборатор текширувлар учун биоматериаллар йиғишини;
- инструментал текширувга bemорни тайёрлашни;
- ички касаллик хуружларида шошилинч ёрдам кўрсатиш;
- ЭКГ ўтказиш каби ***кўникмаларига эга бўлиши керак.***

III. Асосий назарий қисм (маъзуза машғулотлари)

1-Мавзу. Нафас тизимининг ўткир ва сурункали касалликларида ҳамширалик жараёни. Нафас тизими патологиясига ҳос бўлган синдромлар. Нафас тизими касалликларида ҳамширалик жараёни асосида bemорларни парвариш қилиш.

Нафас тизимининг ўткир ва сурункали касалликларида ҳамширалик жараёни. Нафас тизими патологиясига ҳос бўлган синдромлар. Нафас тизими касалликларида ҳамширалик жараёни асосида bemорларни парвариш қилиш.

2-Мавзу. Юрак қон томир тизими касалларидан ҳамширалиқ жараёни. Юрак ишемияси ва юрак қон томир тизими патологиясига ҳос бўлган синдромлар. Ҳамширалиқ жараёни асосида беморларни парвариш қилиш.

Юрак қон томир тизими касалларидан ҳамширалиқ жараёни. Юрак ишемияси ва юрак қон томир тизими патологиясига ҳос бўлган синдромлар. Ҳамширалиқ жараёни асосида беморларни парвариш қилиш.

3-Мавзу. Ҳазм тизимининг ўткир ва сурункали касалларидан ҳамширалиқ жараёни. Ҳазм тизимининг патологиясига ҳос бўлган синдромлар. Ҳамширалиқ жараёни асосида беморларни парвариш қилиш технологияси.

Ҳазм тизимининг ўткир ва сурункали касалларидан ҳамширалиқ жараёни. Ҳазм тизимининг патологиясига ҳос бўлган синдромлар. Ҳамширалиқ жараёни асосида беморларни парвариш қилиш технологияси.

4-Мавзу. Сийдик ажратиш тизими касалларидан ҳамширалиқ жараёни. Сийдик ажратиш тизими касалларига ҳос бўлган синдромлар ўткир ва сурункали касалларда ҳамширалиқ жараёни асосида беморларни парвариш қилиш технологияси.

Сийдик ажратиш тизими касалларидан ҳамширалиқ жараёни. Сийдик ажратиш тизими касалларига ҳос бўлган синдромлар ўткир ва сурункали касалларда ҳамширалиқ жараёни асосида беморларни парвариш қилиш технологияси.

5-Мавзу. Гепатобилиар тизимкасалларидан ҳамширалиқ жараёни. Гепатобилиар тизими касалларига ҳос бўлган синдромлар ўткир ва сурункали касалларда ҳамширалиқ жараёни асосида беморларни парвариш қилиш технологияси.

Гепатобилиар тизимкасалларидан ҳамширалиқ жараёни. Гепатобилиар тизими касалларига ҳос бўлган синдромлар ўткир ва сурункали касалларда ҳамширалиқ жараёни асосида беморларни парвариш қилиш технологияси.

**IV. Амалий машғулотлар бўйича қўрсатма ва тавсиялар
Амалий машғулотлар учун қўйидаги мавзулар тавсия этилади:**

- 1.Бронхларнинг ўткир ва сурункали яллигланиш синдромида ҳамширалиқ жараёни.
- 2.Ўпка инфильтрати синдромида ҳамширалиқ жараёни.
- 3.Бронхобструктив синдромида ҳамширалиқ жараёни.
- 4.Миокард ишемияси синдромида ҳамширалиқ жараёни.
- 5.Юрак мушаги некроз синдромида ҳамширалиқ жараёни.
- 6.Артериал гипертензия синдромида ҳамширалиқ жараёни.
- 7.Ревматик яллигланиш синдромида ҳамширалиқ жараёни.

8.Ошқозон ва 12 бармоқли ичак шиллиқ қавати яллиғланиш синдромида ҳамширалик жараёни.

9.Сурункали ингичка ичак ва йүғон ичак яллиғланиш синдромида ҳамширалик жараёни.

10.Жигар паренхимаси шикастланиш синдромида ҳамширалик жараёни.

11.Ошқозон ости бези ва ўт қопи ўткир ва сурункали яллиғланиш синдромида ҳамширалик жараёни.

12.Буйрак паренхимаси ва жомлари яллиғланиш синдромида ҳамширалик жараёни.

Амалий машғулотлар мультимедиа қурулмалари билан жиҳозланган аудиторияда, замонавий ўқув модулларида, клиника ошхоналарида диет ҳамшира хонасида бир академик гурӯхга бир ўқитувчи томонидан ўтказилиши лозим.

Машғулотлар фаол ва интерфаол усуллар ёрдамида ўтилиши, мосравиша муносиб педагогик ва ахборот технологиялар қўлланилиши мақсадга мувофиқ.

Терапияда ҳамширалик иши фани бўйича амалиётни ўтиш даврида талабалар амалий кўникмаларни ўзлаштиришлари кўзда тутилган.

Амалий кўникмалар рўйхати:

1. Ички касалликларда беморлардан объектив ва субъектив маълумотлар йиғишни.
2. Ички касалликларда аъзолар устида пальпация, перкуссия, аускультация ўтказишни.
3. Лаборатор текширувлар учун биоматериаллар йиғишни.
4. Инструментал текширувга беморни тайёрлашни.
5. Ички касаллик хуружларида шошилинч ёрдам қўрсатиш.
6. ЭКГ ўтказиш.

V. Ўқув клиник амалиётни ташкил этиш бўйича кўрсатма ва тавсиялар

Клиник машғулот учун қўйидаги мавзулар тавсия этилади:

1. Ўткир ва сурункали бронхит касаллигида беморларга ҳамширалик ёндошуви.
2. Зотилжам касаллигида беморларга ҳамширалик ёндошуви.
3. Бронхиал астма касаллигида беморларга ҳамширалик ёндошуви.
4. Стенокардия касаллигида беморларга ҳамширалик ёндошуви.
5. Миокард инфаркти касаллигида беморларга ҳамширалик ёндошуви.

6. Артериал гипертензияда беморларга ҳамширалиқ ёндошуви.
7. Ревматизм касаллигига беморларга ҳамширалиқ ёндошуви.
8. Гастрит ва ошқозон 12 бармоқли ичак яра касаллигига беморларга ҳамширалиқ ёндошуви.
9. Сурункали ингичка ичак ва йўғон ичак яллиғланиш синдромида беморларга ҳамширалиқ ёндошуви.
10. Жигар паренхимаси шикастланиш синдромида беморларга ҳамширалиқ ёндошуви.
11. Ошқозон ости бези, ўт қопи ўткир ва сурункали яллиғланиш касалликларида беморларга ҳамширалиқ ёндошуви.
12. Буйрак жомлари ва паренхимаси яллиғланишида беморларга ҳамширалиқ ёндошуви.
13. КЕЙС СТАДИга кўра ҳимоя иши

Терапияда ҳамширалиқ иши фани бўйича клиник амалиётни даволаш профилактик муассасаларнинг барча соматик бўлимларида олиб бориш назарда тутилган. Бунда талабалар асосий маъруза ва амалий машғулотларда олган билим ва кўникмаларини палатада беморни парваришлишга оид кўникмалар билан бойитадилар.

Талабалар томонидан ҳамширалиқ касаллик тарихини кундалик сифатида ёзиб борадилар ва ҳамширалиқ ёзувларини, хужжатлаштириш ишларини олиб борадилар.

V. Мустақил таълим ва мустақил ишлар бўйича кўрсатма ва тавсиялар

Терапияда ҳамширалиқ иши фани бўйича талабанинг мустақил таълими шу фанни ўрганиш жараёнининг таркибий қисми бўлиб, услубий ва ахборот-ресурслари билан тўла таъминланган. Фан бўйича талаба мустақил иши шакллари қўйидагича белгиланган:

1. Айрим назарий мавзуларни ўқув адабиётлари ёрдамида мустақил ўзлаштириш.
2. Берилган мавзу бўйича ахборот тайёрлаш.
3. Илмий мақола, анжуманга маъруза тезисларини тайёрлаш.
4. KEYS STADI ечиш.

5. График организаторлар ишлаб чиқиш ва түлдириш.

6. Кроссвордлар тузиш ва ечиш.

7. Вазиятли масалалар ечиш.

8. Берилген мавзу бўйича презентация тайёрлаш.

Талаба мустақил иши аудиторияда ва аудиториядан ташқари ўтказилади.

Талаба мустақил ишини ташкил этишда қуйидаги шакллардан фойдаланилади:

–Тиббиёт ОТМ клиникалари ва клиник ўқув базаларида аудиториядан ташқари ташкиллаштирилган клиник навбатчиликда тасдиқланган амалий кўнималарни навбатчи шифокор-педагог назоратида сон ва сифат жихатдан бажариш ва навбатчилик дафтарларида акс эттириш;

–Тиббиёт ОТМ клиникалари ва клиник ўқув базаларида аудиториядан ташқари ташкиллаштирилган клиник навбатчиликда тасдиқланган рўйхат асосида навбатчи шифокор-педагог назоратида стандартлаштирилган пациентлар (беморлар) курациясини ўтказиш ва олиб бориш, касаллик тарихини ёзиш ва навбатчилик дафтарларида акс эттириш;

– Бирламчи бўгин тиббий муассасаларида аҳоли орасида тўғри овқатланишни ташкил этиш бўйича тарғибот ишларида қатнашиш;

– Беморлар курациясида даволовчи ёки навбатчи шифокор билан назорат қилишда иштирок этиш;

– Аҳоли орасида санитар оқартув ишларни сухбат ва маърузаларни ўтказиш;

– Айрим назарий мавзуларни ўқув адабиётлари ёрдамида мустақил ўзлаштириш;

–График организаторлаш ишлаб чиқиш ва түлдириш;

–Кроссвордлар тузиш ва ечиш;

–Презентация ва видеороликлар тайёрлаш ҳамда мустақил иш жараёнида кенг қўллаш ва х.к.

– Фанни фаол ўзлаштиришда талабаларни танловлар, кўргазма, анжуманлар ва бошқа тадбирларда иштирок этиш.

Мустақил таълим учун тавсия этиладиган мавзулар:

1. Бронхиал астмада бронхоспазм синдроми.

2. Сўраб суриштириш, кўздан кечириш, пальпация, перкуссия, аускультация ўтказиш қонуниятлари.

3. Ўпка касалликлари асоратлари (астма хуружи, қон кетиши, пневмоторкс, плеврал бўшлиғида суюқлик тўпланиши).

4. Юррактимишибилишида хамшираликташхиси.

5. Миокард инфарктиниатипик клиник формалари.

6. Симптоматик гипертония турлари.

7. Қон айланиши этишмовчилиги ва уни даврлари.

8. Ингичка ва йўғон ичак яллиғланиши синдромида хамширалик жараёни.

9. Жигар касалликларини функционал текшириш усуллари.

10. Буйракни функционал текшириш усуллари.

11. Турли ҳил анемияларни даволашда ҳамширалик ёрдамини ташкил этиш.

12. Беморлар билан сухбат ўтказишида ҳамширалик ёндошуви.
13. Беморларни ЭКГга тайёрлаш методикаси.
14. Ошқозонни ювиш техникаси ва ошқозон ширасини олиш.
15. Ички касалликларда органлар устида физикал текширувлар олиб бориш.

Фан бўйича курс иши қўзда тутмилмаган

VI. Асосий ва қўшимча ўқув адабиётлар ҳамда ахборот манбаалари

Асосий адабиётлар

1. I. S.Razikova taxririostida .“Terapiyada hamshiralik ishi”. Darslik. – Toshkent. «ZUHRA BARAKA BIZNES». 2018 у.
2. Т. Ю.Умарова, И. А. Қаюмова, М. К. Ибрагимова “Ҳамширалик иши”. Дарслик - Тошкент. “Ўқитувчи”. 2003й.
3. И. С. Разикова и другие «Сестринское дело в терапии» Учебник – Ташкент. «ZUHRA BARAKA BIZNES». 2018 г.

Қўшимча адабиётлар

1. Э. Й Қосимов. “Ички касалликлар пропедевтикаси”. Дарслик – Тошкент. “Ўқитувчи”. 1996 й.
2. Ф. Гаффарова, У Шаропов. “Ички касалликлар”. Дарслик - Тошкент .«Ўзбекистон ». 2007й.
3. Г. П. Котельников, Н.Д Ростов. “Сестринское дело профессиональные дисциплины”. Учебник - Самара. “Самарский Дом печати”. 2007 год
4. А. Ф. Краснов “Сестринское дело”. Учебник - Москва. “Самарский Дом печати”. 2000г. (I – II том).
5. Ф.Г. Назиров “Беморларни уйда ва шифохонада парвариш қилиш”. Ўқув қўлланма –Тошкент. “Мухаррир”. 2003й.
6. С.А. Мухина, И.И. Тарновская. “Теоретические основы сестринского дела”. Учебник – Москва.“ПРОФИ-ИНФОРМ”. 2009 г
7. Г.М. Перфильева. “Теория сестринского дела”. Учебник – Москва.“ПРОФИ-ИНФОРМ”. 2010 г.
8. Ю.П.Никитина. “Все по уходу за больными в больнице и дома”.Учебное пособие –Москва.“ПРОФИ-ИНФОРМ”. 1999 г.

Интернет сайтлари

www. tta.uz, www. ziyonet. uz, www.drdautov.ru, www.nurse.ru,